

FÖRDJUPNINGSTEMA HEDER

Att bemöta hedersrelaterat våld och förtryck

Handledning för dig som utbildningsledare för övning 1

Hedersrelaterat våld och förtryck bygger på hedersnormer som går emot förskolans värdegrund: synen på demokrati, jämlikhet, jämställdhet, normkritik, allas lika värde och barns rättigheter. Det händer att vårdnadshavare ställer krav utifrån hedersnormer som inte är förenliga med förskolans uppdrag. I den här diskussionsövningen kommer du och dina kollegor att få lära er mer om olika förhållningssätt i mötet med vårdnadshavare. Ni bör ha arbetat igenom en stor del av tema 6 innan den här övningen eftersom den förutsätter grundläggande kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck för att fungera på ett bra sätt.

Den här övningen bygger på forskaren Devin Rexvids intervjustudie om förskolans möte med hedersrelaterat våld och förtryck. I studien har Rexvid identifierat fem olika förhållningssätt hos förskolepersonal när vårdnadshavare ställer hedersrelaterade krav på förskolan. Det handlar om **undvikande**, **kompromiss**, **anpassning**, **dominans** och **samarbete**. Intervjupersonerna har själva beskrivit hur de tror att de agerar när de ställs inför vårdnadshavares krav om hedersnormer. Studiens resultat är viktigt eftersom det visar att det finns en osäkerhet hos förskolepersonal i mötet med vårdnadshavare. Förskolepersonalen upplever att det är otydligt hur de ska använda styrdokument som läroplan och skollag i dessa frågor.

De fem förhållningssätt som Rexvid identifierade hos intervjupersonerna ska inte ses som hjälpmedel i mötet med vårdnadshavare, utan som lärandeexempel. Tre av förhållningssätten: undvikande, kompromiss och anpassning är inte förenliga med förskolans uppdrag och ska därför inte användas i mötet med vårdnadshavare.

Var noga med att inte skuldbelägga pedagogerna när du presenterar den här övningen. Deltagare kan känna att de gjort fel när de läser om de olika förhållningssätten, därför är det viktigt att du visar förståelse för att agerandet kan handla om brist på kunskap om hedersnormer och stöd i att bemöta vårdnadshavare.

Förhållningssätt samarbete

Samarbete är det förhållningssätt som ger störst möjlighet att nå samförstånd utan att förskolans värdegrund hotas. Hänvisning och användandet av förskolans styrdokument är nödvändigt men kan uppfattas som ett förhållningssätt präglat av dominans gentemot vårdnadshavaren.

Syfte och mål med övningen

Syftet och målet med den här övningen är att du och dina kollegor ska få

- kunskap om olika förhållningssätt att bemöta vårdnadshavare som ställer krav om hedersnormer på förskolan samt att kunna identifiera
 - » vilka som är förenliga med förskolans uppdrag
 - » vilka som inte är förenliga med förskolans uppdrag
- reflektera tillsammans över gruppens och den egna förmågan att tolka och förstå de olika förhållningssätten
- dela med er och lära av varandras kunskap och tidigare erfarenheter av att bemöta krav som handlar om hedersnormer.

Så här genomför du övningen

Läs sammanfattningen om de fem förhållningssätten i Rexvids studie innan du börjar planera för själva övningen. Du hittar sammanfattningen på sidan 5 i det här dokumentet. Det finns också en version av sammanfattningen som du kan skriva ut till deltagarna. Du hittar den i övningsmappen och heter ”Fem förhållningssätt till hedersrelaterade krav i förskolan”.

[Här kan du ta del av hela studien: Förskolans möte med hederskulturen.](#)

Förbered övningen

Det finns olika sätt att arbeta med bemötande utifrån de olika förhållningssätten. Du kan använda dem i rollspelet om Lilly, Casper och Jenna (instruktioner till rollspelet ligger i scenario-mappen).

Om du väljer att låta kursdeltagarna diskutera och reflektera så börja med att fundera över hur du ska dela upp kursdeltagarna i mindre grupper på ett sätt som du tror är lämpligt för övningen. Antalet deltagare i varje grupp får gärna vara 6–8 personer så att gruppen blir tillräckligt stor att alla kan bidra med olika former av erfarenheter.

Presentera fakta eller låt kollegorna läsa själva

Fundera på hur du vill att gruppen ska inhämta fakta om de fem förhållningssätten. Du kan själv presentera dem med hjälp av Powerpoint-materialet. Om du väljer att göra en presentation är det bra om du försöker att berätta om förhållningssätten så neutralt du kan, så att du inte förekommer deltagarnas eget lärande. Fakta om förhållningssätten finns även som PDF-fil och kan skrivas och delas ut.

Diskutera de fem förhållningssätten

När dina kollegor har tagit del av de fem förhållningssätten är det dags att diskutera dem. Förbered dig genom att bestämma innan hur du mycket du ska styra diskussionen. Om du väljer att tidigt leda in diskussionen mot vilka förhållningssätt som ni kan använda och vilka ni ska undvika, så börja med att kort diskutera **undvikande**, **kompromiss** och **anpassning**.

Försök få deltagarna att komma fram till varför de förhållningssätten inte är förenliga med förskolans värdegrund och uppdrag. Det är viktigt att det blir tydligt för dina kollegor varför ni inte ska använda dessa förhållningssätt. Försök att få deltagarna att bli så konkreta så möjligt med att

- ge exempel på vilka krav som vårdnadshavare kan ställa
- dela kunskap och erfarenheter med övriga i gruppen om de själva använt sig av eller på något annat sätt kommit i kontakt med förhållningssätten i ett möte med vårdnadshavare.

Det är viktigt att det finns gott om tid att även diskutera **samarbete** och **dominans**.

Frågor som kan ställas är:

- Vilka möjligheter finns det med att använda **samarbete** eller **dominans**?
- Vilka utmaningar finns det med att använda **samarbete** eller **dominans**?

Även här kan du be deltagarna att dela med sig av kunskap och erfarenheter med övriga i gruppen. Din uppgift som utbildningsledare är att leda diskussionen i riktning mot ett förhållningssätt som utgår från **samarbete** och med stöd av styrdokumentet (som står i fokus i det **dominerande förhållningssättet**) lägger grunden till ett samtal med ömsesidig respekt mellan vårdnadshavaren och pedagogen.

Det kan hända att deltagarna har olika uppfattningar om hur de ska bemöta en vårdnadshavare som ställer krav utifrån hedersnormer och vilket förhållningssätt som ska användas. Som en del av övningen kan du därför be deltagarna att fundera över vad som händer i en arbetsgrupp om det finns olika uppfattningar om vilket förhållningssätt som är det rätta.

Avsluta gärna övningen med rollspelet om Lilly, Casper och Jenna.

Planera så att det finns gott om tid i den avslutande diskussionen för diskussioner mellan grupperna.

Introducera och genomför övningen med deltagarna

1. Gå igenom syftet med övningen.
2. Dela in deltagarna i de grupper som du förberett.
3. Gå igenom de olika förhållningssätten genom att muntligt presentera och/eller dela ut och låta deltagarna läsa stödmaterialet ”Fem förhållningssätt att möta vårdnadshavare”.
4. Låt övningen börja med att hela gruppen pratar igenom de olika förhållningssätten tillsammans. Det är viktigt att alla förstår innebörden av de olika förhållningssätten.
5. Visa gärna diskussionsfrågorna på en Powerpoint-bild eller skriv ut dem på papper att dela ut till grupperna. under diskussionen.
6. Låt deltagarna diskutera i sina smågrupper.
7. Återsamla och be grupperna sammanfatta sina diskussioner. Det kan vara bra att be deltagarna skriva ner några punkter på ett blädderblock. Diskussionen ska resultera i att det är tydligt för deltagarna att det är samarbete som är det förhållningssätt de ska använda i mötet med vårdnadshavare. Det ska också vara tydligt vilka förhållningssätt som inte är förenliga med förskolans värdegrund och som därför ska undvikas.

KUNSKAPSUNDERLAG

Fem förhållningssätt till hedersrelaterade krav i förskolan

Det här är en text som riktar sig till dig som är handledare och den bör inte delas ut till kursdeltagarna. I kursmappen finns en särskild version av de fem förhållningssätten som du kan skriva ut och dela med kursdeltagarna. I den texten presenteras enbart förhållningssätten utan kommentarer och förslag på exempel. Den är därmed bättre lämpad för eget lärande.

Förhållningssätt som inte går att förena med förskolans uppdrag

1. Undvikande

En pedagog med ett undvikande förhållningssätt väljer att inte ta upp eller hantera eventuella konflikter som uppstår när vårdnadshavare ställer krav utifrån hedersnormer – trots att pedagogen egentligen vill motverka hedersnormer. Undvikandet kan bero på att pedagogen är rädd för att av vårdnadshavarna uppfattas som intolerant och rasistisk.

Exempel: En effekt av ett undvikande förhållningssätt är att pedagoger tillåter att vårdnadshavare ställer krav utifrån hedersnormer exempelvis krav på anständig klädsel. Pedagogerna kan låta ett barn delta i aktiviteter på förskolan eller ha kläder som vårdnadshavarna har förbjudit, utan att berätta det för vårdnadshavarna. Pedagogerna ser till att barnet inte deltar i aktiviteter som anses utgöra ett hot mot familjens hedersnormer när vårdnadshavarna är närvarande. Ett annat exempel är att pedagogerna väljer att inte lyfta frågan om könsstympling trots att de misstänker att det är en sedvänja som finns i barnets familj och släkt.

2. Kompromiss

En pedagog med ett kompromissande förhållningssätt försöker hitta en medelväg mellan att tillmötesgå vårdnadshavares önskemål och att följa förskolans värderingar. Ett resultat av ett kompromissande förhållningssätt kan bli att ingen av parterna egentligen är nöjd, men att konflikten minskar för stunden.

Exempel: En effekt av ett kompromissande förhållningssätt skulle kunna vara att rätta sig efter vårdnadshavares krav på att inte låta manliga pedagoger byta blöja eller vara med vid flickors toalettbesök, men samtidigt vara tydlig med att förskolans manliga pedagoger är en del av verksamheten och kommer att delta i övriga aktiviteter.

3. Anpassning

Ett anpassande förhållningssätt innebär att en förskola gör omfattande och systematiska Anpassningar för att undvika konflikt och skapa en miljö som känns acceptabel för både förskolan och vårdnadshavare som ställer krav utifrån hedersnormer.

Exempel: Det kan handla om att införa generella regler eller lösningar för alla barn för att undvika att uppmärksamma individuella behov, till exempel att bestämma att alla barn måste ha särskilda kläder vid vattenlek. Personalen på förskolan försöker då anpassa verksamheten för att efterleva hedersnormer om ideal om anständighet, utan att göra skillnad mellan barnen och för att slippa att riskera konflikter med föräldrarna.

Det kan finnas flera orsaker till att pedagoger använder sig av dessa förhållningssätt:

- rädsla för att verka intolerant
- okunskap
- osäkerhet för att göra övertramp när det gäller vårdnadshavarnas värderingar, livsstil och traditioner.

I vissa fall kan det också handla om att en pedagog själv lever med hedersnormer, och försöker anpassa verksamheten både utifrån vårdnadshavaren och sin egen övertygelse om betydelsen av exempelvis krav på att skilja flickor och pojkar åt.

Det kan också handla om missriktad välvilja. Det finns en risk att pedagoger gör Anpassningar eller kompromisser för att undvika konflikter med vårdnadshavare i tron att det är det bästa för barnet. Sådana Anpassningar kan innebära fördelar för barnet i stunden, som att barnet slipper byta eller sluta på förskolan – men det är viktigt att sätta förskolans handlingar i ett längre perspektiv. Förskolan kan bli en del av att upprätthålla hedersnormer, som möjliggör för vårdnadshavare att utsätta barn för hedersrelaterat våld och förtyck.

Det här är ett förhållningssätt som skulle kunna ses som att det finns en acceptans av hedersnormer på förskolan.

4. Dominans

En pedagog med ett dominerande förhållningssätt följer styrdokumentet strikt. Pedagogen tycker att det är en självklarhet att förskolans regler ska upprätthållas utan kompromisser. Pedagogen hänvisar till förskolans värdegrund och läroplan i konfliktsituationer med vårdnadshavare. Hen tycker att det skulle innebära ett tjänstefel att anpassa förskolans regler utifrån krav från vårdnadshavare som strider mot dessa dokument. Dominans som förhållningssätt handlar alltså om att fastställa och upprätthålla en institutionell auktoritet och de regler som styr förskolans verksamhet.

Nackdelar med ett dominerande förhållningssätt:

- Det hjälper ofta inte att använda sig av styrdokument som verktyg i konfliktsituationer.
- Vårdnadshavare kan ha bristande kunskap om vad styrdokumentet innebär i praktiken, vilket gör att det blir svårt att diskutera utifrån dem.
- Det finns också en fara i en alltför kompromisslös hållning, eftersom konflikten kan bli en maktkamp mellan vårdnadshavare och förskolan.
- Maktkampen kan göra att barnet riskerar att komma i kläm och kan få byta förskola eller helt sluta förskolan.

Fördelar med ett dominerande förhållningssätt:

- Det kan stärka pedagogerna att stå upp för förskolans värdegrund.
- Det kan på ett tydligt sätt visa vårdnadshavare att pedagogerna inte utgår från egna personliga värderingar, utan är skyldiga att rätta sig efter förskolans läroplan och skollagen.

Förhållningssätt som är möjligt att förena med förskolans uppdrag

5. Samarbete

En pedagog med ett förhållningssätt som bygger på samarbete söker aktivt en konstruktiv dialog med barnets vårdnadshavare och strävar efter att bygga en förståelse för förskolans arbete och värderingar. Målet är att få vårdnadshavarna att förstå de begränsningar som krav utifrån hedersnormer kan innebära för barnen,

särskilt för flickor, och att hitta lösningar för att barnen ska få leva ett mer fritt och jämlikt liv. Fokus i ett samarbetsvilligt förhållningssätt är att få till en ömsesidig respekt och att skapa samarbete för barnens bästa.

Att som pedagog visa förståelse och vänlighet, stötta samt vara relationsskapande kan öka möjligheterna att få vårdnadshavare att förstå förskolans arbete och värderingar. Ett viktigt budskap är att förmedla att pedagoger och vårdnadshavare arbetar mot samma mål, det vill säga göra det bästa för barnen.

Nackdelar med ett samarbetande förhållningssätt:

- Det kräver en vilja hos vårdnadshavare och pedagoger att försöka nå samförstånd.
- Det kan vara svårt att föra dialog och nå en vårdnadshavare som har bestämda åsikter och försöken att föra en konstruktiv diskussion skapar i stället en konflikt-situation.
- Det kan leda till att pedagoger i stället tar till ett dominerande förhållningssätt i svåra situationer.

Fördelar med ett förhållningssätt som bygger på samarbete:

- När förskolepedagoger lyckas skapa acceptans och förståelse för förskolans verksamhet hos vårdnadshavaren, kan de hålla en fungerande balans mellan att ha en god relation med vårdnadshavaren och upprätthålla förskolans viktiga principer om barnets rättigheter.
- Det kan lägga grunden för ett förändringsarbete hos vårdnadshavaren och fungera förebyggande för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

